

Nr 7.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om sammanföring av samfällad vägmark med angränsande fastighet m. m.

Genom en den 18 januari 1952 dagtecknad proposition, nr 40, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g

om sammanföring av samfällad vägmark med angränsande fastighet m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Denna lag äger tillämpning på mark, vilken vid lantmåteri- eller mättingsförrättning undantagits till väg för gemensamt behov, så ock på annan vägmark, som är samfällad för två eller flera fastigheter.

Vad i lagen stadgas om vägmark skall äga motsvarande tillämpning på mark avsedd till avloppsdike ävensom på bäck och annat dylikt mindre vattendrag.

2 §.

I denna lag förstås med fastighet vad som enligt gällande bestämmelser skall redovisas i fastighetsregister såsom särskild fastighet.

Med ägare av fastighet jämställes den, som innehar fastighet under ständig besittningsrätt eller såsom fideikommiss.

Om sammanföring.

3 §.

Vägmark må sammanföras med angränsande fastighet, såframt behov av marken ej föreligger vare sig till väg eller för annat gemensamt ändamål eller ock sådant behov blir tillgodosett utan att vägmaken bibehålles såsom samfällad. Gränisar vägmaken till område, vilket utgör gemensam ägolott

för två eller flera fastigheter eller avsatts till gemensamhetsskog eller vid lantmåteri- eller mättningsförrättning lämnats oskiftat utan att hava undanlagits för gemensamt ändamål, må vägmarken sammanföras med de fastigheter som äga del i området genom att tilläggas detta.

Sammanföring må ej avse vägmark, varom sägs i 20 §.

Vägmark, som skall redovisas i fastighetsregister fört enligt de för stad meddelade bestämmelserna, må ej sammanföras med fastighet, som skall upptagas i annat register, och ej heller med fastighet, som hör till annan församling än vägmarken. Annan vägmark må sammanföras allenast med fastighet, som hör till samma socken och samma förvaltningsområde som vägmarken. Med tomt må ej sammanföras vägmark, som ej ingår i tomtindelning.

4 §.

Sammanföring må ske endast i den mån därigenom lämpligare fastighetsindelning vinnes eller fastighetsindelningens överensstämmelse med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning främjas. Är vägmarken så belägen att den kan sammanföras med mer än en fastighet, skall sammanföring verkställas så att lämpligast möjliga fastighetsindelning erhålles.

Besväras vägmarken av servitut, må sammanföring ej äga rum, med mindre innehavaren av servitutet lämnar medgivande därtill eller det är uppenbart, att sammanföringen icke kan lända till förfång för den fastighet, till vars förmån servitutet gäller.

5 §.

Fråga om sammanföring prövas vid lantmåteriförrättning. Rätt att påkalla sådan förrättning tillkommer ägaren av fastighet, till vilken vägmarken gränsar.

Förrättningen verkställles, i fråga om vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet där fastighetsregister såsom för stad skall föras, av den som på grund av tjänst eller förordnande är behörig att där förrätta avstyckningar samt eljest av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där vägmarken är belägen.

Ansökning om sammanföringsförrättning göres skriftligen, om förrättningen skall verkställas av lantmätare, hos denne och eljest hos byggnadsnämnden, som överlämnar ansökningen till förrättningsmannen. I ansökningen skola angivas sökandens fastighet och den vägmark, om vars sammanföring är fråga. Redovisas vägmarken i fastighetsregister fört enligt de för stad meddelade bestämmelserna, bör samfällighetens beteckning på registerkartan angivas; eljest bör hänvisas till karta och beskrivning som upprättats vid jorddelningsförrättning.

Gränsar annan fastighet än sökandens till den vägmark, som avses i ansökningen, bör uppgift lämnas om fastighetens beteckning samt ägarens namn och adress. Är fråga om väg, som är eller tidigare varit allmän, eller

ingår vägmarken i samfällighet, för vilken finnes känd styrelse eller annan förvaltare, skall detta angivas i ansökningen. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare för samfälligheten, böra i ansökningen uppgivas de fastigheter som äga del i samfälligheten samt fastighetsägarnas namn och adresser eller, om vägmarken är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, en av fastigheterna med i orten boende ägare samt dennes namn och adress. I ansökningen bör ock uppgivas servitutsinnehavare, vilkens rätt må vara beroende av förrättningen, jämte hans adress.

6 §.

Innan förrättning företages, skall förrättningsmannen utfärda kungörelse om tid och ställe för första sammanträdet. Kungörelsen skall minst fjorton dagar förut uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, där den vägmark och de fastigheter som beröras av förrättningen äro belägna, samt, där särskilda förhållanden därtill föranleda, införas i en eller flera av ortens tidningar. Härjämte skall förrättningsmannen minst fjorton dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, vilken enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är ägare till fastighet som har del i samfälligheten. Finnes känd styrelse eller annan förvaltare för samfälligheten, erfordras allenast kallelse till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställs någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, och är vägmarken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig. Delgives kallelse på sistnämnda sätt, skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen, och skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller på annan lämplig plats inom kommunen.

Inom tid som i första stycket sägs skall förrättningsmannen ock avsända kallelse dels till sökanden, dels till ägaren av annan fastighet än sökandens, därest fastigheten angränsar den med ansökningen avsedda vägmarken, dels till ägaren av fastighet som gränsar till annan än i ansökningen avsedd del av samfälligheten, därest förrättningsmannen avser att väcka fråga om delens sammanföring med fastigheten, dels ock till de i ansökningen uppgivna eller för förrättningsmannen eljest kända innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen.

I kungörelse och kallelse, som i denna paragraf avses, böra angivas den vägmark ansökningen avser ävensom sökandens namn och den fastighet, med vilken vägmarken enligt ansökningen skall sammanföras. Därjämte skola sakägare anmanas att vid sammanträdet förete tillgängliga åtkomsthandlingar samt kartor och lantmåterihandlingar, som därvid kunna lända till upplysning. Vidare skall erinras därom, att vid förrättningen fråga må väckas om sammanföring av vägmark, som ingår i samfälligheten, med an-

nan fastighet än sökandens. Härutöver skall i kungörelsen och kallelse till ägare av fastighet som har del i samfälligheten eller till ledamot av styrelse för eller till förvaltare av samfälligheten angivas vad delägare i densamma har att iakttaga, därest han önskar framställa ersättningsanspråk, varom i 10 § sägs, varjämte kallelse till ägare av fastighet, vilken beröres av fråga om sammanföring som förrättningsmannen avser att väcka, skall innehålla meddelande härom.

Särskild underrättelse om tid och ställe för första sammanträdet skall minst fjorton dagar förut av förrättningsmannen avsändas, därest vägmarken ingår eller tidigare ingått i allmän väg, till väghållaren i orten samt, därest vägmarken är belägen i stad eller inom ort, där skyldighet att söka byggnadslov eljest föreligger, till byggnadsnämnden.

Är sakägare, som i andra stycket sägs, å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid förrättningen, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligge förrättningsmannen att för förordnande av god man för sakägaren göra sådan anmälan, som avses i 18 kap. 4 § föräldrabalken.

7 §.

Uteblir annan än sökanden från lagligen kungjord förrättning, vare det ej hinder för förrättningens företagande.

Uteblir sökanden utan att hava anmält laga förfall eller visar sig, att sökanden ej äger påkalla förrättning om sammanföring, och uppkommer ej enligt 9 § första stycket fråga om sammanföring av vägmark med annan fastighet än sökandens, inställes förrättningen och ersätte sökanden alla i ärendet uppkomna kostnader.

Därest samtliga sakägare infinna sig, må förrättningen företagas utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställets i den ordning, som i 6 § sägs.

8 §.

Vid förrättningen skola de för laga skifte i 2 kap. 4 och 9—11 §§ ävensom 3 kap. 4 § första och andra styckena samt 6—9 §§ lagen om delning av jord å landet meddelade föreskrifterna i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Avser sammanföringen vägmark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet där fastighetsregister såsom för stad skall föras, skall tillika iakttagas vad i 5 kap. 2 § sista stycket lagen om fastighetsbildning i stad stadgas.

Därest förrättning uppskjutes från ett sammanträde till annat, skall, där ej vid det förra tillkännagivits tid och ställe för det senare, förrättningsmannen därom i god tid genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde, underrätta dem, som inställt sig vid förrättningen.

9 §.

Gränsar i samfälligheten ingående vägmark förutom till sökandens fastighet jämväl till annan fastighet och begär senast vid första sammanträdet denna fastighets ägare sammanföring, må frågan härom omedelbart prövas vid förrättningen.

Förrättningsmannen må ock vid första sammanträdet väcka fråga om sammanföring av vägmark ingående i samfälligheten. Sålunda väckt fråga må omedelbart prövas, om ägaren av den fastighet, med vilken vägmärken avses att sammanföras, blivit kallad eller ändock är tillstädes, men skall eljest uppskjutas till nytt sammanträde, till vilket förrättningsmannen har att i god tid kalla ägaren.

Sammanföring av vägmark med fastighet, vars ägare icke påkallar eller medgiver sammanföringen, må ske endast såframt densamma ej länder till olägenhet för ägaren och må icke avse mark, som ingår i tomtindelning.

10 §.

Delägare i samfälligheten vare berättigad till ersättning för sin andel i vägmärken av ägaren till den fastighet, med vilken märken sammanföras. Yrkande härom skall dock, vid påföljd att delägaren eljest går förlustig sin rätt, framställas innan utlåtande, varom i 14 § sägs, blivit meddelat.

Ersättningens storlek bestämmes, där överenskommelse ej träffas, av förrättningsmannen, som i härför erforderlig omfattning skall utreda och i protokollet anteckna de fastigheter som äga del i samfälligheten, den andel som tillkommer envar av dem samt fastigheternas ägare. Vid ersättningens bestämmande skall ej medräknas värdet av den förbättring vägmärken må hava vunnit genom arbete eller kostnad, som nedlagts av ägare till den fastighet, med vilken vägmärken sammanföras.

Ersättningen skall gäldas inom tre månader från det beslut om sammanföringen vunnit laga kraft.

11 §.

Yppas tvist om äganderätten till vägmärken och har frågan betydelse för förrättningens behöriga verkställande, skall den underställas ägodelningsrättens prövning. I underställt mål skola föreskrifterna i 21 kap. lagen om delning av jord å landet rörande underställning enligt 3 kap. 12 § samma lag äga motsvarande tillämpning.

12 §.

Finnes nödigt att gräns för samfälligheten bestämmes, må sammanföringsförrättningen ej avslutas förrän gränsen blivit i laga ordning bestämd. Gränsbestämningen må i den mån så kan ske företagas till gemensam handläggning med sammanföringsförrättningen.

Är fråga om sammanföring av vägmark som ingår i tomtindelning och fordras tomtmätning för bedömande huruvida sammanföringen främjar

tomtindelningens genomförande, skall sammanföringsförrättningen vila till dess tomtmätning skett. Är fråga väckt om ändring i tomtindelning av betydelse för sammanföringen, skall förrättningen ock vila till dess frågan slutligen avgjorts.

13 §.

Den vägmark, om vars sammanföring fråga är, skall med den noggrannhet omständigheterna påkalla och, om så finnes lämpligt, med ledning av befintligt kartmaterial av förrättningsmannen utmärkas på karta.

14 §.

Förrättningsmannen skall meddela utlåtande med besked, huruvida sammanföring skall äga rum eller icke. Beslutas sammanföring, skall utlåtandet tillika, med hänvisning till karta och därå tecknad beskrivning, angiva huru sammanföringen skall ske ävensom, där ersättning enligt 10 § skall utgå, innehålla bestämmelse om det belopp, som tillkommer varje ersättningsberättigad, jämte erinran om den tid, inom vilken ersättningen skall gäldas. Utlåtandet skall städse innehålla besked rörande fördelningen av förrättningskostnaden.

15 §.

Sedan gränser, som tillkommit genom sammanföringen, blivit, i den mån så finnes erforderligt, utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningen avslutas å sammanträde med sakägarna eller annorledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken sakägare, som inställt sig vid förrättningen, underrättats genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde. Vid avslutandet skall tillkännagivas vad som skall iakttagas för fullföljd av talan mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till den av sakägarna, som dessa eller, där de ej åsämjas, förrättningsmannen utser att förvara handlingarna. Hos den utsedde äge envar sakägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

16 §.

Talan mot sammanföringsförrättning må föras hos ägodelningsrätten genom besvär, som skola ingivas till ägodelningsdomaren inom trettio dagar från den dag, då förrättningen blivit avslutad. Avser förrättningen vägmark belägen i stad eller inom ort, där skyldighet att söka byggnadslov eljest föreligger, må byggnadsnämnden föra talan mot förrättningen.

Förrättningsmannen skall inom tid som nyss sagts insända förrättningsakten till fastighetsregisterföraren. Hava besvär anförts, skall ägodelnings-

domaren ofördröjligen och sist inom sex dagar härom underrätta registerföraren samt infordra förrättningsakten från denne. I fråga om förfarandet i målet och talan mot däri meddelat beslut gälle i tillämpliga delar vad beträffande avslutad jorddelningsförrättning är stadgat.

Har jäv mot förrättningsmannen ogillats, skall beträffande fullföljd av talan vad för sådant fall är stadgat i lagen om delning av jord å landet äga motsvarande tillämpning.

17 §.

Då beslut om sammanföring vunnit laga kraft, ingår vägmarken i den eller de fastigheter, varmed den sammanförts, fri från all rätt, som dittills besvärat den. Sådant rätt skall orubbad gälla i återstoden av den besvärade egendomen.

Sedan sammanföring skett, må talan om bättre rätt till den sammanförda vägmarken ej föras.

18 §.

Har sakägare före förrättningens avslutande framställt begäran därom, vare förrättningsmannen skyldig att inom fyrtiofem dagar från det förrättningen vunnit laga kraft emot stadgad ersättning till honom utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan med därå tecknat bevis om laga-kraftvinnandet.

19 §.

Kostnaden för förrättningen skall gäldas av sökanden. Har fråga väckts om sammanföring jämväl med annan fastighet än sökandens, skall kostnaden gäldas av fastighetsägarna eller någon av dem efter ty prövas skäligt.

Om inlösen.

20 §.

Vägmark, som enligt fastställd generalplan i stad eller i samhälle eller annan ort på landet, där byggnadslagens bestämmelser för stad skola äga motsvarande tillämpning, eller enligt stadsplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats, äger kommunen eller samhället inlösa, såframt sådant förhållande, som enligt 3 § första stycket utgör förutsättning för sammanföring, föreligger.

I fråga om inlösen skall i tillämpliga delar gälla vad i denna lag stadgas om sammanföring. Vid bestämmande av yrkad ersättning för vägmark skall jämväl föreskriften i 143 § byggnadslagen äga motsvarande tillämpning. Fråga om sammanföring av vägmark, ingående i den av inlösningsförrättningen berörda samfälligheten, må vid förrättningen väckas i den ordning 9 § stadgar.

Då beslut om inlösen av vägmark vunnit laga kraft, skall vägmarken anses vara avstyckad och vare den fri från all rätt, som dittills besvärat den. Sådan rätt skall orubbad gälla i återstoden av den besvärade egendomen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

---

2) L a g

angående säkerhet för utbekommande av viss ersättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Har vid förrättning enligt lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m. blivit bestämt, att ägare av fastighet, med vilken mark sammanförts, skall gälda ersättning för marken, äge den ersättningsberättigade, där hans fordran ej stått inne längre än ett år efter förfallodagen, att ur fastigheten, ändå att den kommit i annans hand, njuta betalning med enahanda förmånsrätt, som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

---

3) L a g

om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom.

Härigenom förordnas, att 8 § förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

8 §.

Sökes lagfart — — — — — blivit lagfaret.

Har det fång, varmed lagfaras skall, skett i enlighet med gällande författningar om jords eller lägenhets avstående för allmänt behov eller om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt

Har det fång, varmed lagfaras skall, skett i enlighet med gällande författningar om jords eller lägenhets avstående för allmänt behov eller om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt

¹ Senaste lydelse, se SFS 1918: 570.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

upplåtet område eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen, vare för lagfarts beviljande ej av nöden att med föregående fång lagfares, eller att åtkomst styrkes, på sätt i 7 § är föreskrivet.

upplåtet område eller om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen *eller lagen om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet m. m.*, vare för lagfarts beviljande ej av nöden att med föregående fång lagfares, eller att åtkomst styrkes, på sätt i 7 § är föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda lagförslagen, får utskottet i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan hänvisa till propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Huvudsyftet med den genom propositionen framlagda lagstiftningen är att skapa lämpliga former för att sådan samfälld vägmark, som ej längre erfordras för något gemensamt behov, skall kunna tillföras fastighets enskilda ägovälde. Den i lagstiftningen upptagna formen härför är *sammanföring*. Detta institut innebär, att vägmarken sammanföres med angränsande fastighet, i vilken den därefter ingår. Efter sammanföringen skall vägmarken vara fri från inteckningar och andra gravationer, som dittills besvärat den, och i stället svara för samma gravationer och inteckningar som den fastighet, med vilken den sammanförts. Delägare i vägmarken är berättigad till ersättning för sin andel i densamma, om han framställer anspråk därpå. Fråga om sammanföring skall prövas vid lantmäteriförrättning. Förfarandet vid denna är i flera hänseenden enklare än det vid förrättning enligt jorddelningslagen.

För vägmark, som enligt vissa byggnadsreglerande planer är avsedd till trafikled eller annan allmän plats, föreslås ett särskilt institut, *inlösen*. Rätt att inlösa sådan mark tillkommer vederbörande kommun eller samhälle. Den inlösta vägmarken skall anses avstyckad och vara fri från inteckningar och andra gravationer, som dittills besvärat den. I övrigt skall i fråga om inlösen i allt väsentligt gälla bestämmelser av samma innehåll som för sammanföring.

Vad som stadgas om vägmark skall äga motsvarande tillämpning på mark avsedd till avloppsdike ävensom på bäck och annat dylikt mindre vattendrag.

Inledning.

I skrivelse den 21 april 1936, nr 172, har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en förutsättningslös utredning rörande frågan om åtgärder för att möjliggöra att mark, som använts till vägar, vilka blivit nedlagda, emedan de ej längre varit behöfliga som allmänna vägar eller som enskilda utfartsvägar, måtte kunna på enklare och billigare sätt än för det dåvarande förvärfvas av ägarna till de fastigheter, som gränsade intill vägmarken.

Utredning i ämnet har härefter verkställts inom justitiedepartementet och redovisats i en i oktober 1938 föreliggande promemoria angående lagstiftning om sammanföring med fastighet av vägmark (Justitiedepartementets promemorior 1938: 2). Vid promemorian funnos fogade förslag till dels lag om sammanföring med fastighet av väg m. m. och dels lag om säkerhet för utbekommande av ersättning enligt lagen om sammanföring med fastighet av väg m. m.

Över promemorian ha, efter remiss, yttranden år 1938 avgivits av ägodelningsdomarna i Södertörns, Östersysslets, Västernärkes, Hedemora, Västerbergslags, Västra Hälsinglands, Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds, Skövde, Åse, Viste, Barne och Laske, Borås samt Jämtlands västra domsagor, av ägodelningsdomarna i Stockholm, Trosa, Norrköping, Västervik, Malmö, Hälsingborg, Trelleborg, Halmstad, Göteborg, Karlstad, Kristinehamn, Örebro, Västerås, Sala, Sundsvall och Östersund, av lantmäteristyrelsen, samtliga länsstyrelser samt av föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Svenska vägstyrelsernas förbund, Svenska vägföreningen och Svenska stadsförbundet. Lantmäteristyrelsen har vid sitt utlåtande fogat yttranden från samtliga överlantmätare, av vilka flertalet överlämnat yttranden från lantmätare i länet. Några länsstyrelser ha inhämtat yttranden från länsarkitekt, vägingenjör, vägstyrelse m. fl.

År 1942 överlämnades ärendet till fastighetsbildningssakkunniga. Med skrivelse den 15 november 1950 ha de sakkunniga — under förklaring att de i ärendet samrått med lantmäteristyrelsen, därvid enighet uppnåtts på alla punkter — avgivit promemoria med förslag till lag om sammanföring med fastighet av samfärd vägmark m. m.

Utlåtande över fastighetsbildningssakkunnigas promemoria har efter remiss avgivits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som förklarat sig icke ha funnit anledning framställa någon erinran mot det framlagda förslaget.

Departementschefen.

Chefen för justitiedepartementet, *statsrådet Zetterberg*, anför i propositionen bl.a. följande:

»Förekomsten av samfälligheter, som ursprungligen avsatts för att tillgodose behovet av väg men som ej längre erfordras för detta ändamål, för-

anleder ofta nog oregelbundenheter i fastighetsindelningen. På sätt framgår av de i ärendet företagna utredningarna äro olägenheterna härav påtagliga. Det är därför i hög grad önskvärt, att dylika samfälligheter återföras i fastighetsindelningen genom att förenas med angränsande fastigheter.

Då det gäller att bedöma, huruvida i detta syfte krävas särskilda lagstiftningsåtgärder, är att beakta, att redan gällande fastighetsbildningslagstiftning erbjuder vissa möjligheter att återföra vägmark i fastighetsindelningen. I detta hänseende kan pekats på instituten laga skifte och ägoutbyte. En annan möjlighet är att vägmarken överlåtes och därefter avstyckas och sammanläggas med angränsande fastighet. I sistnämnda fall möta emellertid, åtminstone då det är ett stort antal delägare i samfälligheten, ofta svårigheter att få till stånd en överlåtelse. Och om laga skifte och ägoutbyte gäller -- frånsatt att dessa institut äro så utformade att de i fall som de förevarande stundom ej kunna leda till en lämplig fastighetsindelning -- att förfarandet är omständligt och i förhållande till vägmarkens värde i regel alltför kostsamt. I ärendet har också allmänt vitsordats att behov av särskild lagstiftning föreligger. Någon ändring häri torde ej ha skett efter remissbehandlingen av 1938 års promemoria. Visserligen ha under år 1951 på förslag av fastighetsbildningssakkunniga vidtagits ändringar av reglerna i 8 kap. jorddelningslagen om ägoutbyte. Efter dessa ändringar torde i större utsträckning än tidigare genom detta institut kunna ernås en lämplig fastighetsindelning i nu avsedda fall, men den olägenheten kvarstår dock att ägoutbyte, särskilt då det gäller samfälligheter, innefattar ett tämligen omfattande och tungrott förfarande. Jag finner det sålunda tydligt, att det föreligger behov av lagstiftning i ämnet.

Riktpunkten för en sådan lagstiftning bör vara att skapa en form, genom vilken mark varom här är fråga kan på lämpligt sätt föras in i fastighetsindelningen utan att arbetet och kostnaderna bli oproportionerligt stora i förhållande till markens som regel ringa värde. Självfallet få dock strävandena efter enkelhet ej leda till att rättssäkerhetskravet icke blir tillbörligen beaktat.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att lagstiftningens tillämpningsområde bör begränsas till sådan mark som är samfällad för två eller flera fastigheter. Svårigheterna att uppnå en lösning på någon av de vägar som nu stå till buds äga nämligen avseende i stort sett endast på samfällad mark.

Den nyss angivna riktpunkten för lagstiftningen föranleder, att densamma bör avse allenast sådan mark, vilken i det alldeles övervägande antalet fall har obetydligt värde. Med hänsyn härtill anser jag liksom de sakkunniga att endast mark avsedd till väg och dike, varmed bör jämföras även å- och bäckfåror, bör inbegripas under lagstiftningen. Med de sakkunnigas lösning, att från sammanföringsinstitutets tillämpningsområde undantaga mark, som enligt vissa planer skall ingå i trafikled eller annan allmän plats, och för sådan mark skapa en särskild form, varigenom kommunen eller samhället äger inlösa marken, synes hinder icke möta att göra lagstiftningen utan undantag tillämplig såväl på landet som i stad. Att jag av

andra skäl dock endast med viss tvekan kan godtaga det föreslagna inlösningsinstitutet skall jag beröra längre fram.

Självfallet skall en allmän förutsättning för att de föreslagna instituten skola vinna tillämpning vara att marken är onyttig för såväl avsett ändamål som annan gemensam användning.

Såsom förut nämnts innebär *s a m m a n f ö r i n g s i n s t i t u t e t* enligt förslaget att den sammanförda vägmarken skall anses ingå i den fastighet, med vilken den sammanföres, samt att den efter sammanföringen skall vara fri från inteckningar och andra gravationer, som tidigare åvilat den, och i stället svara för samma inteckningar och gravationer som den fastighet, med vilken den sammanförts. Mot vad sålunda föreslagits har jag i princip intet att erinra.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att delägare i samfälligheten alltid skall äga rätt att erhålla ersättning för sin andel i den mark som frångår samfälligheten. Likaså delar jag förslagets ståndpunkt att ersättning skall utgå endast till delägare, som framställt anspråk därpå, samt att utgående ersättning skall tillfalla delägaren och ej innehavare av inteckning i dennes fastighet. Däremot finner jag den upptagna preklusionsregeln att ersättningsyrkande skall framställas vid första sammanträdet vid äventyr att förrättningsmannen eljest icke är pliktig att upptaga yrkandet till prövning vara alltför vag. Valet synes då stå mellan att antingen såsom i 1938 års förslag ha en till första sammanträdet knuten absolut preklusionstid eller ock medge delägare rätt att begära ersättning under hela tiden medan förrättningen pågår. Självfallet är det ur synpunkten att få ett enkelt förfarande önskvärt med den i 1938 års förslag upptagna korta preklusionstiden. Denna skulle väl för sådana fall varom nu är fråga kunna godtagas om det vid utfärdande av kungörelse och kallelser till förrättningen vore klart vilken mark förrättningen skall omfatta. Men nu innebär förslaget — något som jag strax skall återkomma till — att vid första sammanträdet fråga skall kunna väckas om utsträckning av förrättningen till annan mark än den som avses med den ursprungliga ansökningen. Med hänsyn härtill kan en regel att ersättningsanspråk skall framställas senast vid första sammanträdet icke anses bereda delägarna önskvärt rådrum för att avgöra vilken ståndpunkt de skola intaga i ersättningsfrågan. Jag finner därför, att hänsynen till delägarna kräver en mindre snäv preklusionsregel. Ersättningsanspråk bör således kunna framställas intill dess att förrättningsmannen avger sitt utlåtande.

Önskvärdheten av att i ett sammanhang få hela den samfälliga vägmarken sammanförd med angränsande fastigheter är uppenbar. Sakkunnigförslaget innehåller också möjlighet att utsträcka förrättningen på föranledande såväl av annan fastighetsägare än sökanden som av förrättningsmannen. På förrättningsmannens initiativ skall sammanföring kunna ske även mot den berörde fastighetsägarens bestridande, om sammanföringen icke skulle lända honom till skada. Jag anser övervägande skäl tala för att detta förslag genomföres. En ur fastighetsindelningssynpunkt önskvärd sammanföring bör näm-

ligen icke kunna hindras av att ägaren till en fastighet, som gränsar till vägmarken, utan bärande skäl motsätter sig sammanföring med sin fastighet. För att man så fort som möjligt skall få förrättningens omfattning bestämd, bör såsom de sakkunniga föreslagit fråga om utsträckning av förrättningen väckas senast vid första sammanträdet.

Förfarandet har i förslaget utformats i huvudsaklig överensstämmelse med jorddelningslagens regler. De betydelsefullaste avvikelserna äro att vid sammanföringsförrättning gode män aldrig skola biträda samt att förrättningen ej skall undergå fastställelseprövning. Häremot har jag intet att erinra.

I fråga om tidpunkten för rättsverkningarnas inträde ha de sakkunniga föreslagit den ur principiell synpunkt betydelsefulla nyheten att verkningarna utom i visst avseende knytas icke till förrättningens lagakraftvinnande utan till den registrering som vid en senare tidpunkt skall göras i anledning av lagakraftvinnandet. Den bakom förslaget liggande tanken att fastighetsregistret alltid skall utvisa den gällande fastighetsindelningen synes i och för sig värd att allvarligt övervägas. Denna fråga torde emellertid böra prövas först i ett större sammanhang. Jag anser därför att, i överensstämmelse med eljest gällande grundsatser, dessa förrättingars rättsverkningar böra inträda redan i och med lagakraftvinnandet.

Det föreslagna institutet i inlösen innebär att den inlösta vägmarken skall anses avstyckad samt vara fri från inteckningar och andra gravationer som tidigare åvilat den. I fråga om inlöseninstitutet skall i allt väsentligt gälla vad som föreslagits beträffande sammanföring. Detta innebär bl. a. att ersättning ej utgår med mindre delägare i vägmarken framställer anspråk därpå; ersättningen tillfaller delägaren och ej innehavare av inteckning som belastar hans fastighet. Som tidigare nämnts skall inlöseninstitutet vinna tillämpning å mark, som enligt vissa byggnadsreglerande planer skall ingå i trafikled eller annan allmän plats. Att märka är att i dessa fall lösningsrätt redan föreligger för kommunen på grund av stadganden i byggnadslagen. Enligt denna lag skall i fråga om förfarandet expropriationslagens regler gälla, vilket bl. a. innebär, att innehavare av inteckning erhåller den del av löseskillingen som belöper på inteckningen. Vilken form av inlösen, som kommer att tillämpas, blir helt beroende på kommunens val. Av det nu anförda framgår att inteckningshavarnas ställning blir olika beroende på vilken väg för inlösen som väljes. Tydligt är att mot en sådan ordning invändningar kunna göras. Med hänsyn till vägmarkens som regel ringa värde torde emellertid den anförda omständigheten i praktiken vara utan nämnvärd betydelse. Då härtill kommer, att förfarandet enligt byggnadslagen är omständligt och kostsamt samt att det föreligger behov av en enklare ordning i de fall varom nu är fråga, anser jag mig kunna biträda de sakkunnigas förslag på denna punkt.»

Lagrådet.

Beträffande 1 § i förslaget till lag om sammanföring av samfällid vägmark med angränsande fastighet m. m.:

»Jämlikt 1 § andra stycket skall vad i lagen stadgas om vägmark äga motsvarande tillämpning på mark avsedd till avloppsdike ävensom på naturligt vattendrag. — — — Med ifrågavarande stadgande torde åsyftas allenast mindre vattendrag. Denna begränsning har emellertid icke kommit till uttryck i lagtexten och följer ej heller av det i 3 § angivna villkoret, att område för att kunna sammanföras med fastighet skall vara onyttigt för delägarna. Så som detta villkor närmare utformats innefattar det i många fall icke hinder mot lagens tillämpning å vattendrag, exempelvis forsar, med stort ekonomiskt värde. Att i dylika fall sammanföring icke bör kunna ske synes uppenbart. Med hänsyn härtill torde det vara erforderligt, att i förevarande stadgande uttrycket 'naturligt vattendrag' ersättes av ett uttryck med mera begränsad räckvidd, förslagsvis 'bäck och annat dylikt mindre vattendrag'.»

Beträffande 4 § förslaget till samma lag:

»Lagförslaget innebär bland annat, att då beslut om sammanföring eller inlösen vunnit laga kraft, den vägmark, som avses i beslutet, skall vid sammanföring ingå i den eller de fastigheter, med vilka den sammanförts, och vid inlösen anses såsom avstyckad fastighet. I båda fallen skall marken därefter vara fri från all rätt, som dittills besvärat densamma, och sådan rätt skall orubbad gälla i återstoden av besvärad egendom. Belastas de fastigheter, till vilka vägmarken förut hörde, av servitut, skulle alltså detta enligt nämnda regel komma att upphöra beträffande vägmarken, så snart sammanföring eller inlösen fullbordats. Mot en sådan ordning är intet att invända, såvitt servitutet redan tidigare var onyttigt eller det eljest är utan egentlig betydelse för servitutshavaren, att marken undantages från servitutets utövning, men betänkligheter möta mot att tillåta ett sådant ingrepp i servitutshavarens rätt, därest förfång därigenom tillskyndas honom och han ej samtycker till åtgärden. Detta kan framför allt inträffa i sådana fall, då servitutets begagnande är lokaliserat just till den ifrågavarande marken såsom vid servitut, innebärande rätt att använda marken till utfartsväg för viss fastighet eller att hålla en kraft- eller avloppsledning på området eller att där hämta vatten. Nämnda förhållande har också beaktats under förarbetena till förslaget. Fastighetsbildningsakkunniga ha sålunda framhållit, att ett dylikt förhållande måste betraktas såsom ett uttryck för att behov av gemensam användning av marken kunde föreligga och medföra att förrättningsmannen ägnade denna fråga särskild uppmärksamhet. Förslagets mening får därför antagas vara, att sammanföring icke bör tillåtas, därest servitutshavares rätt ej kan på annat sätt tillvaratagas, exempelvis genom förflyttning av servitutet eller därigenom att ägaren till den fastighet, med vilken marken sammanföres, ikläder sig ansvar för servitutet på sådant

sätt, att inteckning till säkerhet för servitutets bestånd kan meddelas i hans fastighet. Detta förutsätter emellertid en så extensiv tolkning av bestämmelsen i 3 § första stycket, att den näppeligen är försvarlig. Bevarandet av ett vägmarken belastande servitut, då dess utövning äventyras genom en sammanföring, kan nämligen icke gärna betraktas såsom en omständighet, som gör marken erforderlig för ett delägarnas gemensamma behov. Så kan svårligen anses vara fallet exempelvis i fråga om ett väg- eller dikesservitut, som tillförsäkrats ett hemman i annat skifteslag, eller ett till förmån för en främmande fastighet gällande servitut att hålla kraftledning på marken. Att sammanföring eller inlösen, som skulle lända till förfång för innehavare av servitut, icke får genomföras utan dennes samtycke synes dessutom vara en så betydelsefull grundsats, att den bör komma till klart uttryck i lagen.»

Beträffande 9 § i förslaget till samma lag.

»Förrättningsmannen har enligt förslaget fått befogenhet att under vissa förutsättningar på eget initiativ tvångsvis genomföra sammanföring i större omfattning än som föranledes av framställda yrkanden. Denna befogenhet omfattar *dels* sammanföring med fastighet, vars ägare begärt sådan åtgärd, av större del av den i samfälligheten ingående vägmarken än som avses i yrkandet *dels ock* sammanföring av vägmark från samfälligheten med fastighet, vars ägare icke alls framställt begäran om sammanföring. Grunden till dessa stadganden är, att man velat främja en lämplig fastighetsindelning och förebygga den olägenheten i fråga om fastighetsredovisningen och därmed sammanhängande förhållanden, som skulle uppkomma om spridda delar av onyttig vägmark sammanfördes med angränsande fastigheter, medan däremellan liggande stycken av sådan mark förbleve samfällda.

Vad beträffar den första delen av initiativrätten möta inga egentliga betänkligheter, såvitt densamma, såsom departementschefen utvecklat, utövas med tillbörlig aktsamhet, så att förrättningen icke utsträcker att omfatta stora delar av samfälligheten, som vederbörande ej önskar inlösa. — — —

I fråga om förrättningsmannens befogenhet att sammanföra mark med fastighet, vars ägare icke önskar förvärva någon del av samfälligheten, ställer sig däremot saken mera tveksam. Då emellertid både den ersättning för marken, som fastighetsägaren kan komma att få erlægga, och beloppet av den på honom belöpande delen av förrättningskostnaden i regel torde bli förhållandevis obetydliga, anser sig lagrådet kunna godtaga förslaget, dock med de begränsningar som i det följande beröras. — — — Enligt förslaget må sådan sammanföring ske endast såframt densamma ej länder till skada för ägaren. Då åt ordet 'skada' här torde böra givas en räckvidd, som går längre än vad man vanligen inlägger däri, vill lagrådet föreslå, att det utbytes mot ordet 'olägenhet'.

Vad förut sagts därom, att för vägmark utgående ersättning kan väntas i regel uppgå till ett jämförelsevis obetydligt belopp, äger icke tillämpning på tomtindelad mark. Det värde, som även ett mindre område sådan mark representerar, torde ofta belöpa sig till ett icke ringa belopp. Redan av denna

anledning kan ifrågasättas skäligheten av att tvångsvis verkställa sammanföring. Härtill kommer emellertid ett annat viktigt skäl, nämligen att förslaget i denna del icke står i god överensstämmelse med vad som enligt byggnadslagen gäller för det fall, att enligt tomtindelning särskilda delar av tomt äro i olika ägares hand. Någon skyldighet föreligger nämligen icke för någon av delägarna i tomten att lösa den eller de delar därav, som ägas av annan. Frågan har i stället lösts så, att rätt till inlösen tillerkänts delägare med företrädesrätt för ägaren av den värdefullaste tomtdelen samt, om ingen av delägarna inom tid, som utsatts i lagen, begagnat sig av denna rätt, samhället fått rättighet att inlösa tomten. Från dessa principer skulle enligt förslaget göras avsteg, när det gäller i tomt ingående vägmark. Genomförande av förslaget i denna del skulle alltså kunna få till följd, att regler av helt olika innehåll bleve tillämpliga i fråga om skilda delar av samma tomt. Detta synes mindre lämpligt. — — — Med hänsyn härtill och till vad förut sagts om de sannolikt ganska höga ersättningsbeloppen synas övervägande skäl tala för att tomtindelad mark icke må kunna sammanföras med fastighet mot ägarens vilja. Lagrådet får därför förorda ett stadgande av innehåll att sammanföring av vägmark med fastighet, vars ägare icke påkallar eller medger sammanföring, icke må avse mark, som ingår i tomtindelning. Denna bestämmelse torde lämpligen böra upptagas i sista stycket av förevarande paragraf. Härigenom avses naturligtvis ej att göra någon begränsning i förrättningsmannens befogenhet att i anledning av framställt yrkande om sammanföring göra de jämkningar av gränserna för det önskade området, som betingas av en ändamålsenlig fastighetsindelning.»

Beträffande 20 § i förslaget till samma lag:

»Fastighetsbildningssakkunniga ha i sin motivering till bestämmelserna om inlösen framhållit, att kommun eller samhälle, som fått inlösa visst område, hade att söka lagfart å den inlösta vägmarken. För att underlätta för kommunen eller samhället att erhålla lagfart på området synes, i likhet med vad som skedde exempelvis vid införandet av ensittarlagen, sådant tillägg böra göras i 8 § andra stycket lagfartsförordningen, att det för lagfarts beviljande i förevarande fall ej är av nöden att med föregående fång lagfares, eller att åtkomst styrkes, på sätt i 7 § sagda förordning är föreskrivet.»

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot de genom propositionen framlagda lagförslagen och får därför hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 4 mars 1952.

På tredje lagutskottets vägnar:

ÅKE HOLMBÄCK.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Holmbäck, Carl Eriksson, Albert Hermansson, Lars Andersson, Eskilsson, Ivar Nilzon och Boo;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Ericsson i Sörsjön, Holm, Ahman, von Seth, Jansson i Aspeboda, Nyberg och Andersson i Rygestad.
